

FORSKNING I PÆDAGOGERS
PROFESSION OG UDDANNELSE

Redaktionelt

Pædagogik, magt og myndiggørelse

<https://tidsskrift.dk/FPPU>

FPPU | vol. 1 | no. 2 | 2017

issn 2446-2810

I dette temanummer præsenterer vi en række artikler, der på meget forskellig vis og på meget forskelligt grundlag belyser og diskuterer, hvordan pædagogik udfolder sig i spændingsfelter mellem magt og myndiggørelse. Artiklerne peger på og påminder os om, at magt og myndiggørelse er centrale og uomgængelige temaer indenfor det pædagogiske felt. Hvor pædagoguddannelsens modul om «pædagogen som myndighedsperson» først og fremmest fokuserer på udøvelsen af myndighed og ikke på myndiggørelse, peger artiklerne – hver for sig og sammen – på, at det også er en grundlæggende opgave at forstå og fortolke myndighed, myndiggørelse og magt i det pædagogiske arbejde. Begreberne indkredser tilsammen problematikker pædagoger tager på sig, arbejder med og tumler med, fordi de ikke kan løses med et snuptag, men må håndteres *pædagogisk*. Magt, myndighedsudøvelse og myndiggørelse har på grundlæggende måder betydning for den pædagogiske relation og for de muligheder, som de børn, unge og voksne, som pædagoger arbejder med, har for at vokse.

Samlet viser artiklerne, at pædagoger og andre, der som et led i deres arbejde må være pædagogiske, hvad enten de arbejder med voksne, med sårbare unge eller med børn i daginstitutioner, er og må være optagede af, hvordan de kan understøtte udviklingen af myndige mennesker. Det vil sige mennesker der kan tage vare på sig selv, på relationer til andre og til verden omkring dem. Det er, kan vi læse i artiklerne, også spørgsmål, som grundlæggende forbinder sig til demokrati og medborgerskab. Med de seneste års fokus på læring, evidens og vidensbase-ring har begreberne demokrati og medborgerskab ikke fyldt mest i de politiske diskussioner om pædagogers arbejdsområder, men ambitionerne herom findes i formålserklæringerne i Dagtilbudsloven, i Folkeskoleloven og i Serviceloven. Således må myndighed, medborgerskab og demokrati forstås som formål, der hører til det samfundsmæssige mandat, pædagoger er betroet, og som har en betydelig historisk kontinuitet. De pædagogiske og de samfundsmæssige spørgsmål om selvbestemmelse, magt, myndighed, demokrati og frihed er tæt forbundne, og de udgør en kontinuerlig udfordring.

De seks artikler i temanummeret giver hver for sig og tilsammen indblik i konkrete dilemmaer og vanskeligheder, der skal tackles i professionelt arbejde, der på en gang er magtfuld og sigter mod myndiggørelse. Pædagoger har – såvel i uddannelsen som i professionsudøvelsen – brug for viden om og begreber til at forstå den pædagogiske udfordring, der ligger i at bruge sin myndighed med det sigte, at andre bliver myndige. For pædagoger i praksis er denne paradoksale opgave grundlæggende, ikke i den betydning, at den er banal, men i den betydning, at den er genkommende og rummer spændinger, som aldrig kan ophæves, men må fortolkes, forvaltes og balanceres konkret. Arbejdet med myndiggørelse forudsætter derfor kontinuerlig refleksion. Refleksionen næres bl.a. af adækvate begreber.

Det begreb Carstens Fogh Nielsen introducerer i temanummerets første artikel, er *Det almene myndighedsbegreb*. Det almene myndighedsbegreb vedrører den pædagogiske fagpersons evne til forsvarligt at kunne forvalte asymmetriske magtrelationer. Carsten Fogh Nielsen argumenterer for, at det pædagogiske forhold er

en asymmetrisk magtrelation, der har det særlige kendetegn, at den eksplicit søger at ophæve sig selv. Den paradoksale fordring indebærer, at pædagoger ikke kun skal være fagligt veluddannede, men også etisk dannede, og at de værner om deres etik i et professionelt fagfællesskab. Artiklens reference er filosofisk orienteret teoretisk pædagogik, der undersøger, udvikler og kvalificerer de begreber, den pædagogiske praksis kan forstås med. Udredningen af myndighedsbegrebet i pædagogik peger på, at der mangler et væsentligt alment element, i den litteratur, der er udarbejdet til brug i uddannelsens modul om pædagogen som myndighedsperson. Fogh Nielsen diskuterer desuden hvordan BUPLs "Ethiske grundlag for pædagoger" afspejler et konkret bud på det almene aspekt for den pædagogiske myndighedsudøvelse.

Gro Jensens artikel, *Makt og myndighed i pedagogisk utøvelse af medvirkningspraksis – saksbehandleres samhandling med ungdom i barnevernet*, slutter med at påpege betydningen af systematisk refleksion over netop myndighedsudøvelsen. Artiklen, der bygger på et ph.d. projekt, handler om brugerinvolvering og magt i det norske barnevern, hvor man bl.a. arbejder med unge, der vurderes at have brug for socialpædagogisk støtte. "Hvordan", spørger artiklen, "fordeles magt og myndighed i de møder, der afholdes med den unge og dennes pårørende?" Det vises, at det er svært at bevare gode faglige og etiske intentioner om brugerinvolvering og – medbestemmelse i en rammesætning, hvor der er mange åbne og skjulte magtformer. Før man har set sig om, er den eneste magt og myndighed de unge får, at være forvalter af egen fritid. Når medarbejdere skal håndtere vanskelige pædagogiske situationer, er der brug for systematisk refleksion med begreber, der gør det muligt at tematisere magt, myndighed og myndiggørelse.

Artiklen *Empowerment i velfærdsarbejde fordrer professionel læring* af Maja Lundemark Andersen beskriver erfaringer og fund fra et praksisforskningsprojekt, der netop sigtede på at understøtte refleksion og læring hos de professionelle på et jobcenter. Her udgør forvaltningen af magt og af myndighedsrollen en konstant og synlig udfordring, der må håndteres med omhu og refleksion i arbejdet med at udvikle en empowermentorienteret tilgang. Artiklen peger på, hvordan de professionelle er spændt ud mellem en praksis, hvor deres arbejde måles i konkrete resultater på den ene side, mens de på den anden side arbejder i en politisk kontekst, hvor de forventes at styrke borgernes aktive medvirken i egen sag. Velvidende, at også empowermenttilgange og bestræbelser på myndiggørelse af borgerne kan forstås som styring, argumenterer forfatteren for, at en empowermentorienteret tilgang kan bidrage til at udvikle velfærdsarbejdet i mere demokratisk og inddragende retning, men også at dette fordrer forskning og udvikling i, hvordan mødet mellem borgere og professionelle konkret forvaltes.

Åbne og mere skjulte magtformer og behovet for en vedvarende professionel refleksion over, hvordan magt viser sig og kan balanceres, er også et tema i artiklen. *Statens eller familiens børn? Tvang og omsorg i mødet mellem nyttilkomne familier og danske daginstitutioner*. I artiklen viser forfatterne, Annelise Arent, Asger Martiny-Bruun, Nanna Jordt Jørgensen og Susanne Bregnbæk, hvordan pædagoger, der arbejder med nyankomne flygtningefamilier, navigerer i en prak-

sis mellem omsorg og nærvær på den ene side og magtudøvelse på den anden side. Med udgangspunkt i et etnografisk feltarbejde i fire kommuner viser forfatterne, hvordan det statslige fokus på ansvarliggørelse og myndiggørelse af forældrene betyder, at pædagogerne må navigere i et paradoksalt rum, hvor de udspændes mellem deres rolle som myndighedspersoner, deres rolle som formidlere af vestlige middelklasseidealer for forældreskab og deres pædagogfaglige ambitioner om at møde familier og børn i deres behov og specifikke livssituation. Artiklen viser gennem fyldige eksempler, at resultaterne af denne udspændthed kan være, at magtrelationerne bliver uklare og ambivalente for forældrene, men også for pædagogerne selv. De empirisk funderede analyser peger ikke på nogle nemme løsninger, men på et overordentligt komplekst felt, som kræver en situationsfornemmelse, empati og fleksibilitet, der kan fremmes af vedvarende pædagogiske refleksioner.

I artiklen *Modstand, frihed og myndigblivelse i daginstitutionen* af Line Togsverd, Jan Jaap Rothuizen, Hanne Hede Jørgensen og Stephan Weise præsenteres pædagogers fortællinger om praksis. Fortællingerne er indhentet i et udvalg af daginstitutioner for at komme på sporet af pædagogers forståelser af, hvad god pædagogik består af. Med afsæt i pædagogisk opdragelsesfilosofi belyser artiklen, på hvilke måder pædagoger forstår børns erfaringer med at opleve og komme overens med *modstand*. Artiklen sætter fokus på den modstand verden – herunder også pædagoger – yder, som et produktivt og essentielt anliggende i pædagogik. Der bliver givet et indblik i pædagogernes komplekse og dynamiske måder at anskue den pædagogiske opgave på, i forhold til at støtte børnene i at engagere sig i en verden og samtidig blive sig selv. Forfatterne udlæser et begreb om myndigblivelse for børn, som har en praktisk fornuft og det 'at ville sin vilje' som grundtone fremfor en teoretisk fornuft. Set i dette lys bliver også de bredere formål for daginstitutionens område om opdragelse til demokrati og selvstændiggørelse aktualiseret.

Den sidste tema-artikel er ligesom det første af begrebsudredende karakter. Også her tilbydes og undersøges begreber, der kan bidrage til forståelse af pædagogisk praksis. Karsten Tuft tager i *Pædagogik – opdragelse* afsæt i, hvordan politisk forvaltede metoder udfordrer en lang reformpædagogisk tradition i daginstitutionspædagogikken. Han argumenterer for, at spændingen mellem en magtfuld forvaltningsmæssig programlægning på den ene side, og en rammesætning, der giver plads til frie initiativer på den anden side, kan spores tilbage til oplysningstidens konfrontation mellem pædagogik og opdragelse. Tuft argumenterer for, at reformpædagogikken repræsenterer et tredje spor, der er knyttet til praktisk politisk reformarbejde, og at den især forbinder sig med det rammesættende spor fra oplysningstiden, således at engagementet i opdragelse gennem barnets egne aktiviteter forbindes med målet om frie, demokratiske livsformer. Begrebsliggørelsen og analysen spørger indirekte, hvor læseren selv står i krydsfeltet mellem de tre spor, og hvad der skal til for at blive på sporet.

Vi ønsker god læselyst!
Redaktionen